

**ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ПЕЙЗАЖУ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ
СТОЛІТТЯ**

Сучасний живопис володіє неймовірним потенціалом завдяки доступності освіти, матеріалів, можливості подорожувати. Мистецькі надбання попередніх поколінь художників дозволяють глибоко зануритися у світ прекрасного. Художники можуть почерпнути натхнення у майстрів, адже їх стилі та техніки глибоко вивчені і дозволяють молодим початківцям краще сконцентруватися на своїй індивідуальності, саме тому дане дослідження набуває **актуальності**.

Метою статті є дослідження зародження та розвитку українського живописного пейзажу, та ознайомлення з творчістю художників, які працювали у цьому жанрі.

Виклад основного матеріалу. Людина повинна бачити біля себе найрізноманітніші блага землі, прагнути до гармонії та краси, відчувати неперевершені відчуття, спостерігати і знаходити всі барви життя, а в цьому допомагає природа. Саме вона є гармонійною, розвиває естетичні почуття, навчає не тільки бачити але й відчувати. Невичерпність оточуючого світу народила в образотворчому мистецтві вид пейзажного живопису.

Мистецтво пейзажу базується на зображенні природи, архітектурних будівель, міст та має великий зв'язок з людиною.

Питання виникнення пейзажного жанру в українському мистецтві висвітлюється в комплексі із врахуванням таких важливих аспектів як світоглядна база і культура середовища. Українське образотворче мистецтво не могло розвиватися на рідному ґрунті через відсутність в Україні спеціальних навчальних закладів. Більшість художників, які малювали українські краєвиди, були мандрівними і мистецьку освіту здобували поза межами країни — у Петербурзі, Відні або Кракові. Завдяки цьому мистецтво піддавалося суттєвим впливам чужоземних течій. Саме тому український пейзажний живопис розвивався в контексті європейського мистецтва [2].

До початку ХІХ столітті пейзаж в українському мистецтві не існував як окремий самостійний жанр, а служив лише фоном для настінних розписів, церковних ікон, в гравюрах та книгодрукуванні. У цей же час пейзажний жанр розвивається у контексті портретного живопису. У виконанні портретів перед митцями поставали нові завдання — реалістичне відображення життя, де пейзаж використовувався для підсилення емоційного впливу, поетичної настроєності, що складало нове відчуття природи. Також пейзаж зображувався на картинах виконаних українськими художниками на замовлення литовських та польських феодалів – інформативно насичені зображення конкретної місцевості детально відображали характерні особливості ландшафту, садиб, околиць, парків, маєтків тощо [1].

Одним із перших початківців пейзажного академічного живопису був художник Василь Штернберг, саме він у ХІХ столітті зробив великий вклад в розвиток українського пейзажу. Він започаткував м'яку не контрастну манеру письма і дотримувався її у всіх творах олійного живопису, почав будувати пейзажі за принципом плановості та прагнув до гармонії з природою. У своїх картинах намагався передати витончені деталі певних моментів, які можна прослідкувати в таких творах як «Краєвид Подолу в Києві», «Водяний млин» (1837), «Аскольдова могила» (1837), «Озеро Немі поблизу Рима» (1845) [2].

Один з найближчих друзів Штернберга був Тарас Шевченко, який теж як художник, займає особливе місце в українському мистецтві. Будучи обдарованим від природи він прекрасно володів всіма відомими тоді засобами зображення. Шевченко працював в Київській археографічній комісії. Художникові довелося побувати у різних місцях України, де він змалював й описував історичні пам'ятки. З часу його подорожей залишилось чимало акварелей, простих і природних за своїми сюжетами. По праву визначне місце у шевченківському доробку належить його акварельним пейзажам [5], таким як «Місячна ніч на Косаралі» (1848), «Укріплення Іргізкала» (1848), «Гористий берег острова Ніколая» (1849). Він став першим художником, який проклав новий реалістичний напрям, і став основоположником критичного реалізму в українському мистецтві [3].

Оскільки Штернберг і Шевченко товаришували, Штернберг намалював декілька портретів поета та створив фронтиспис до першого видання "Кобзаря" – офорт "Кобзар з поводитрем" (1840), Шевченко присвятив художнику поему «Іван Підкова» і подарував «Кобзар» – на якому написав вірш для друга (1840) [5].

На рубежі ХІІІ – ХІХ століть європейська культура переживала зародження романтизму, який став першим художнім напрямом, в якому з усією визначеністю проявлялося усвідомлення творчої особистості як суб'єкта художньої діяльності, він збагатив світ новими яскравими кольорами. Романтики відкрито дозволяли собі повну свободу творчості [4].

У пейзажі художників завжди приваблювала неприборкана сила стихії в природі, їх інтригувало те, що вона не завжди була підвладна людині. Хоч і академічні традиції міцно закріпились у мистецтві, у художників, які працювали в Україні поступово починають визрівати нові тенденції подачі природного середовища, що відповідали реалістичним засадам розвитку європейського мистецтва.

XIX століття поєднало в собі два глобальних напрямки романтизм і класичний реалізм [4]. Ці два напрямки розвивалися практично паралельно, доповнюючи один одного. Тісно пов'язаною з Україною була доля художника-мариніста Івана Айвазовського, який значну частину життя провів у рідній Феодосії і заповів цьому місту свою картинну галерею. Українська тема звучить у його роботах «Очерети на Дніпрі поблизу містечка Алешки» (1857) та інші пейзажні та жанрові твори.

Новаторською для пейзажу стала творчість Архипа Куїнджі, який народився поблизу Маріуполя. Перша ж виставлена ним картина — «Ніч на Дніпрі» — стала сенсацією в Петербурзі (1880). Художник володів неймовірним талантом писати красвиди та гру світла на хмарах, деревах, скелях. Але на відміну від реалізму, романтизм в Україні не набув масштабного поширення і як глобальний напрямок в живописі не розвинувся.

У XIX столітті відтворення природи стало глибокою зміною, яка відбулася з посиленням реалістичних тенденцій. Сам реалізм базувався на зображенні реальної дійсності, натуралістичності зображення, проявлявся в індивідуальному стилі митців. Якщо звернути увагу на картини Сергія Васильківського, то побачимо, що мальовничі красвиди посідають вагоме місце у творах живописця, це висвітлюється в картинах «Млин» (1910), «Сільська дорога» (1886), «Весна на Україні» (1883). Поєднання мистецтва з усвідомленням національної ідеї вперше відбувається в творчості митця [2, с. 40]. Свою майстерність він повністю віддає Україні: пише пейзажі Подніпров'я, Поділля, Слобожанщини. Разом із ним художники Петро Левченко, Микола Беркута належать до вітчизняної пейзажної школи. Художників реалістів ще називали передвижниками, їхні картини характеризувалися глибокою психологічною розробкою образів, зображенням драматичних моментів історії.

З кінця XIX століття в українському мистецтві великого розвитку набуває плернерний живопис, пов'язаний з винаходом тубикових фарб. Живописець мав змогу працювати далеко від своєї майстерні, на природі, при натуральному освітленні. Цими художниками були імпресіоністи, творчість яких припадає на кінець XIX – початок XX століття (Клод Моне, Пабло Пікассо, Поль Сезан). Вони жваво і сонячно писали прості невігядливі сюжети природи і повсякденного життя. Це давало можливість творцеві втілити свої емоційні враження на живописний твір. Особлива роль надається миттєвому враженню, що відбувається в просторі лише незначний час, але глибоко вражає внутрішній світ художника.

У 1880 – 1890-х роках українські художники вперше спробували себе в імпресіонізмі.

Одним із найвизначніших українських митців імпресіонізму і своєрідним колористом був Іван Труш. У своїх картинах він поєднував яскраві, сонячні кольори, вони створювали не перевершенні контрасти. Його твори такі як «Промені сонця» (1900), «Самотня сосна» (1919), «Захід сонця у лісі» (1904), «Українська хата» (1910), «Човен на березі» (1925) розкривають багатство української краси в природі [2, с. 90]. Також новаторами імпресіоністичного напрямку варто назвати митців Олександра Мурашко, Михайла Ткаченка, Олексу Новаківського. Яскравим представником генерації художників імпресіоністів був Микола Бурачек, відомий зображеннями краєвидів Дніпра та Києва. Багато творів присвячених українському селу та темам Сходу належать художниці Зінаїді Серебряковій. Вона також належить до вітчизняних імпресіоністів.

Отже, українське пейзажне мистецтво розвивалося в контексті загальноєвропейських тенденцій. Переосмислення європейського пейзажу дало змогу українським пейзажистам створити своє індивідуальне бачення цього жанру. Основними напрямками в живописі XIX – початку XX століття були романтизм, реалізм та імпресіонізм. Любов до природи, її реалістичне бачення, намагання відтворити такою, якою вона є з її тьновими градаціями – ось ці завдання, які були покладені у пейзажний живопис українськими митцями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Живопис 14-15 ст. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <https://www.br.com.ua/referats/Culture/77278-1.html>
2. Лильо – Откович З. Український пейзажний живопис XIX – початку XX сторіччя. – К.: Балтія-Друк, 2007. – 120с.:іл.. – Укр., англ.
3. Тарас Шевченко – художник слова та пензля. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yaremche.org/news/956>
4. Художественная энциклопедия. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_pictures/2788/%D0%A0%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%BC
5. Шевченко художник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://taras-shevchenko.in.ua/shevchenko_hudognik.html

Перфецька В.

Науковий керівник – доц. Мацішина З. А.

ЖІНОЧІ ГОЛОВНІ УБОРИ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ КІНЦЯ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Актуальність теми. В українському костюмі особливе місце посідає вбрання голови, саме воно з давніх-давен набувало великого поширення. Головний убір – невід'ємна частина одягу, аксесуар для покриття голови, слугує одним із важливих складових частин народного вбрання. Окрім захисної, берегової та знакової функції, виконував ще й естетичну, який є завершенням українського традиційного костюма. Здійснює зв'язок окремої частини (головний убір) із цілим (увесь костюм) і внутрішній – із